

ТЕОДОР СТЪРДЖЪН ВЪЛШЕБНИЦИТЕ ОТ КСАНАДУ

Превод от английски: Вяра Чолакова, 1983

chitanka.info

Пред вас е последното изобретение на човечеството от гледна точка на нашата представа за него. Приспособление, което превръща всички останали в отживелица. Апотеоз на един блян, или „хипнотична халюцинация“, както биха казали психолозите, нещо, постижимо само в най-свободния полет на фантазията ни — „магическа пръчка“, която моментално изпълнява желанията ни и води към съвършенство. Едно великолепно изобретение, както виждате.

Слънцето се превърна в мъглявина и разбито, човечеството се пръсна във всички посоки. Себепознанието на човешкия род изискваше той да съхрани миналото си, така както опази настоящето си — в противен случай се прощаваше с всичко човешко. И изпълнен с гордост от самия себе си, той превърна традициите си в ритуали и ги стандартизира.

Такава беше заветната мечта — където и да се установи човечеството или отделните негови отломки, където и да заживее, това да бъде по-скоро продължение, отколкото начало, така че във вселената и във вечността хората да си останат хора — да говорят по човешки, да имат човешки стремежи и човешки постижения. И когато човек срещне човека, независимо от различията и разстоянията помежду им, себеподобните да се срещнат в мир, да заговорят на общ език.

Но знайно е, че хората, бидейки хора...

Брил се приближи до розовата звезда, чиято светлина го подразни, и разпозна четвъртата планета. Тя висеше в очакване като екзотичен плод. (Зрял ли е, ще може ли да узрее под негово въздействие? Ами ако е отровен?) Той остави машината в орбита и се спусна със сондата. До един водопад стоеше млад туземец и го наблюдаваше.

— Земята ми беше майка — каза Брил, без да излиза от сондата. Това бе официалният поздрав на цялото човечество, изричаше се на Стария език.

— И мой баща — отвърна туземецът с ужасен акцент. Брил излезе внимателно от сондата, но не посмя да се отдалечи от нея.

После изпълни докрай своя дял от ритуала:

— Уважавам несъответствието в нашите потребности като индивиди и ви поздравявам.

— Уважавам сходството в нашите нужди като хора и ви поздравявам. Името ми е Уонайн — отговори момчето, — син съм на сенатора Танайн и Нина. Намирате се в Ксанаду, една от областите на планетата Ксанаду, четвърта в тази система.

— Името ми е Брил, идвам от Кит Карсън, втората планета от системата Съмнър, член съм на Върховната власт — поясни пришелецът и добави: — Идвам в мир.

След това изчака да види дали дивакът ще свали от себе си някакво оръжие, както изискваше историческият протокол. Не последва нищо такова, явно Уонайн не носеше оръжие. Беше облечен в ефирна като паяжина туника, препасана с широк колан от плоски, черни, излъскани до блясък камъни, и едва ли би могъл да скрие нещо повече от стрела. Брил изчака още малко, като наблюдаваше спокойното лице на туземеца. Искаше да разбере дали Уонайн не таеше подозрения, че в лъскавата черна униформа, в блестящите ботуши и металическите ръкавици се крие някакво оръжие.

Уонайн каза само:

— Щом идвате в мир, сте добре дошли — и се усмихна. — Ще ви заведа в дома на Танайн, който е и мой, да си починете.

— Казвате, че Танайн, вашият баща, е сенатор? Действащ ли е? Би ли могъл да ми помогне да се свържа с правителствения ви център?

Момчето не отговори веднага, устните му едва забележимо мърдаха, сякаш си превеждаше казаното на мъртвия език. Последва:

— О, да. Разбира се.

Брил докосна лявата ръкавица с пръстите на дясната си ръка, при което сондата започна да се издига и отдалечава. Щеше постепенно да се скачи с кораба, до ново повикване. Уонайн не изглеждаше смаян; може би, помисли си Брил, разумът му не го побира.

Момчето поведе Брил по една пътека, която се виеше сред ливади от приказни цветя — преобладаваха тъмночервените, сред тях имаше бели, тук-там малки алени и всички те сякаш бяха поръсени с бисери от водопада. Мека, гъста трева обграждаше пътеката в по-високите ѝ части — червена отблизо, бледорозова отдалече.

Присвитите черни очи на Брил проникваха навсякъде, поглъщаха и запечатваха всичко — момчето, което дишаше леко и подскачаше нагоре по стръмното, ефирната му дреха, която сменяше цвета си при всеки полъх на вятъра, високите дървета — зад някои от тях може би се спотайваше човек или оръжие, оголените скали и окислителните процеси, за които те свидетелствуваха, птиците, които виждаше, и птичите песни, които чуваше и които бяха може би нещо друго.

Беше човек, на когото можеше да убегне само очевидното, а очевидните неща са толкова малко.

И все пак къщата го свари неподготвен. Разпозна я едва когато с момчето бяха прекосили наполовина подобната на парк местност, сред която бе разположена.

Конструкцията ѝ се лееше в свободни форми, на места се издигаше високо, на места едва се различаваше между лехите; там някаква стая преминаваше в тераса; попаднала под покрив, поляната неусетно се разстиляше в килим. С открити решетки и умело съчетани цветове къщата бе разделена по-скоро на пространства, отколкото на стаи. Стена нямаше никъде. Нямаше нито къде да се скриеш, нито какво да заключиш. Цялата земя и цялото небе свободно нахлуваха в къщата и тя ставаше един огромен прозорец към света.

Още щом я видя, Брил усети, че мнението му за местните жители започва леко да се променя. Той продължаваше да ги презира, но вече обхванат и от съмнения. Хората, такива, каквито ги познаваше, се вместили в рамките на едно основно обобщение: „Всеки човек има какво да скрие“. Срещата му с начин на живот като този не го накара да промени мнението си — стана само по-бдителен и се запита: „А как ли го крият тук?“

— Тан! Тан! — провикна се момчето. — Водя един приятел.

Откъм градината се приближаваха мъж и жена. Мъжът беше едър, но иначе толкова приличаше на Уонайн, че в роднинството им не можеше да има никакво съмнение. И двамата имаха дръпнати сиви очи, светли и доста раздалечени, и червена, почти оранжева коса. Носовите им бяха едри и издаваха финес, устните — тънки, но изтеглени и добронамерени.

Ала жената...

Доста дълго Брил не се осмели да я погледне, не се осмели да повярва, че може да има такава жена. Когато я съзря, допусна, че е

само видение, от чиято реалност отпиваше на боязливи глътки, и постепенно се убеждаваше, че на този свят може да има такава коса и лице, и глас, и тяло. Тя подобно на съпруга си и на момчето беше облечена в пъстроцветен воал, който според капризите на вятъра се превръщаше в туника с червен колан.

— Това е Брил от Кит Карсън, планета от системата Съмнър — изстреля момчето, — член е на Върховната власт, планетата му е втора в системата, знаеше поздрава и не го сгреши. И аз също — добави то през смях. — Това е сенаторът Танайн и майка ми Нина.

— Добре сте ни дошли, Брил от Кит Карсън! — поздрави го тя.

Отново в плен на изумлението си той отвърна поглед и наведе глава.

— Заповядайте вътре — покани го сърдечно Танайн и го преведе през една градинска беседка, която, оказа се, не беше само свод, но и вход.

Стаята беше просторна, по-широка в единия си край, отколкото в другия, макар и едва доловимо. Неравен, в единия ъгъл подът постепенно се издигаше в покритото с мъх хълмче. Тук-там се мяркаха речни камъни — или поне така изглеждаха — някои бели, други сиви, набраздени с жилки; ръката ги усещаше като плът. Това бяха единствените мебели, като се изключат няколкото ниши, подобни на полици и маси.

През стаята ромоляха пенливите води на един привидно открит поток, но Брил забеляза, че босите нозе на Нина стъпват върху нещо невидимо, което покриваше потока чак до вливането му във вира в другия край на стаята. Същият вир се виждаше и отвън и не можеше да се определи дали бе в къщата, или извън нея. До вира растеше огромно дърво, облегло на брега натежалите си клони. Очевидно и царствената му корона беше обвита в мрежата на същото невидимо вещество, което покриваше потока.

Всичко това действуваше на Брил прекалено подтискащо и той с изненада усети, че го пронизва тъга по високите стоманени градове на родната му планета.

Нина им се усмихна и излезе. По примера на домакиня си Брил се отпусна на земята или на пода, там, където той се издигаше в бряг или стена. Нещо у Брил се бунтуваше срещу липсата на замах и самоконтрол, на ясно очертани граници в този безразборно нахвърлян

проект. Но той беше привикнал и винаги успяваше да не издаде чувствата си пред туземците още от първия момент.

— Нина ще дойде при нас след малко — каза Танайн.

Брил, който наблюдаваше през прозрачната стена насреща бързите движения на жената из двора, едва овладя вълнението си.

— Вашите обичаи са ми непознати и ми е чудно какво прави тя в момента — каза той.

— Приготвя ви ядене — обясни Танайн.

— Тя?

Танайн и синът му го последнаха учудено.

— Това необичайно ли ви се струва?

— Доколкото разбрах, дамата е съпруга на сенатор — отвърна Брил. Това беше убедително като обяснение, но само за него. Погледът му скачаше от лицето на момчето върху това на сенатора. — Може би аз разбирам нещо друго под сенатор.

— Възможно е. Бихте ли ни казали какво означава да си сенатор на планетата Кит Карсън?

— Член е на Сената, служи на Върховната власт, а от своя страна е водач на един свободен народ.

— А съпругата му?

— Споделя неговите привилегии. Тя може да поднесе ядене на член на Върховната власт, но на някой друг едва ли, камо ли на един чужденец с неударена самоличност.

— Интересно — каза Танайн, докато момчето тихо изказваше подтисканото си дотогава удивление от сондата на Брил или от самия Брил. — Кажете, не сте ли удостоверили самоличността си?

— Направи го, при водопада — настояваше момчето.

— Но аз не ви дадох никакви доказателства — заяви надменно Брил. Той видя как бащата и момчето се спогледаха. — Акредитивни писма, писмени пълномощия.

Той докосна торбичката, която висеше на гравитационния му пояс.

Уонайн попита наивно:

— Да не би според акредитивните писма вие да не сте Брил от Кит Карсън в системата Съмнър?

Брил го погледна навъсено, а Танайн нежно го укори:

— Внимавай, Уонайн.

Той се обърна към Брил:

— Между нас има, разбира се, много различия, както обикновено между два различни свята. Но в една прилика съм сигурен, понякога младите избират правия път на безразсъдството пред лъкатушенията на разума.

Брил мълчеше и премисляше. Това е някакво извинение, може би, реши той и кимна рязко с глава. Младостта тук беше смекчаващо вината обстоятелство. Едно момче на възрастта на Уонайн, на Карсън щеше да е войник, готов да понася несгоди. И никой нямаше да се извинява вместо него, нито пък щеше да си позволи подобна нетактичност. Никога!

Той каза:

— Тези акредитивни писма са за вашите правителствени служители, когато се срещна с тях. Впрочем, кога може да стане това?

Танайн повдигна рамене:

— Когато поискате.

— Колкото по-скоро, толкова по-добре.

— Отлично.

— Далече ли е от тук?

Танайн изглеждаше озадачен.

— Кое да е далече?

— Вашата столица, или изобщо мястото, където се свиква Сенатът.

— Ах, разбирам. Но той не се свиква в смисъла, в който вие го разбирате и независимо от всичко, заседава непрекъснато, както се наричаше това преди. Ние...

Той сви устни и произнесе две мелодични срички, после се засмя.

— Моля за извинение — каза сърдечно. — В Стария език липсват някои думи, някои понятия. Какво казвате вие за ъ-ъ-ъ... присъствието на всички, осъществено чрез присъствието на един?

— Струва ми се — подзе Брил внимателно, — че би било по-добре, ако се върнем на започнатата тема. Искате да кажете, че вашият Сенат не заседава в специална сграда и в определно време?

— Аз... — поколеба се Тан, после кимна. — Да, точно така, дотолкова, доколкото той...

— И няма никаква възможност да се обърна с лично послание към вашия Сенат, така ли?

— Не съм казвал такова нещо. — Тан два пъти се помъчи да изрази мисълта си, а междувременно Брил бавно присвиваше очи. Тан изведнъж избухна в смях. — Да се говорят отживелици на Стария език и да се разговаря на него с приятел, са две различни неща — каза той натъжено. — Как бих искал да научите нашия език. Мислите ли да опитате? Той е рационален и в основата му е залегнало цялото човешко знание. Вие на Кит Карсън положително имате и друг език освен Стария?

— Аз ценя Стария език — отвърна Брил сковано, като се мъчеше да извърти въпроса. Говореше много бавно, сякаш насреща му имаше бавноразвиващо се дете. — Бих желал да зная кога ще бъде възможно да ме свържете с представителите на властта, за да обсъдя с тях някои планетарни и междупланетарни проблеми.

— Защо не ги обсъдите с мен?

— Вие сте сенатор — отвърна Брил с тон, от който се подразбираше: „Но вие сте само един сенатор“.

— Така е — каза Танайн.

Брил попита с подчертано търпение:

— С каква дейност се занимава един сенатор тук?

— Осъществява връзката между хората от своята област и тези от останалите. Той е и човек, който познава специфичните проблеми на една малка част от планетата и може да ги направи достойни на планетарното управление.

— А на кого служи Сенатът?

— На хората — каза Танайн така, сякаш го бяха помолили да повтори казани вече неща.

— Да, да, разбира се. А кой тогава е в служба на Сената?

— Сенаторите.

Брил затвори очи и едва успя да подтисне раздражението, което се надигаше у него.

— Какъв — попита той с леден тон — е съставът на вашето правителство?

Момчето жадно ги наблюдаваше, ту единия, ту другия, като запаянко, който следи бързото подаване на топката. И ето че попита:

— Какво значи правителство?

За Брил беше добре дошло, че в този момент се появи Нина. Тя идваше през терасата откъм покритата част на къщата, където на една

дълга маса в градината беше вършила някакво тайнство. Носеше огромен поднос, по-точно направляваше го, както забеляза Брил с приближаването ѝ. Прикрепяше го с три пръста, а четвъртият държеше отзад, като дланта ѝ едва докосваше подноса. Или прозрачната стена изчезваше при нейното приближаване, или тя минаваше там, където изобщо нямаше стена.

— Надявам се, че ще намерите нещо по ваш вкус — каза оживено тя и постави подноса върху една издатина близо до Брил. — Ето птиче месо, това тук пък е от малки бозайници, ето и риба. Сладкишите са приготвени от четири вида житни растения, а тези, белите — само от един, наречен „млечно жито“. Ето вода, в онези две шишета има вино, а това е дестилиран спирт, който наричаме „топли уши“.

Като не смееше да вдигне поглед от храната, Брил се опитваше да се предпази от сладостния, свеж мирис, който се носеше от жената, навела се толкова близо до него, и изпълваше цялото му същество.

— Много любезно от ваша страна.

Тя отиде и седна до съпруга си, като се облегна на краката му. Тежката ѝ коса нежно се плъзгаше между пръстите му, а на моменти го озаряваше и усмивката ѝ. Брил поглеждаше ту към храната, пъстроцветна като моминска дреха, на места димяща, на места вече охладена от въздуха, ту към трите усмихнати лица, изпълнени с очакване, и не знаеше какво да прави.

— Да, много сте любезна — повтори той, а те продължаваха да го наблюдават. Взе си парче от белия сладкиш и стана. Хвърли поглед наоколо, огледа къщата отвън, отвътре, отвсякъде. Къде можеше да се дене човек в такава място? До ноздрите му достигна пара от подноса и устата му се изпълни със слюнка. Гладен беше, но...

Въздъхна, седна и остави сладкиша на мястото му. Опита се да се усмихне и не можа.

— Нищо ли не ви харесва? — попита Нина загрижено.

— Не мога да ям тук — каза Брил. После, като усети у туземците да се надига нещо непознато дотогава, той добави: — Благодаря ви. — Погледна отново непроницаемите им лица и каза на Нина: — Много добре е приготвено и е хубаво на вид.

— Тогава яжте — подкани го тя, като се усмихна отново.

Това му подействува така, както не може нито къщата, нито облеклото им, нито ужасяващо свободното им поведение: те се излягаха къде ли не, позволяваха на децата си да говорят, когато си поискат, не се срамуваха да признаят, че си имат свой местен говор. Усмивката ѝ му подействува повече от всичко това. Без да губи ненакърнимото си достойнство дори и с най-неуловима промяна в изражението си, той усети, че въпреки всичко се изчервява. Тогава ще се намръщи, нека тази издайническа детинщина на лицето му изглежда като прилив на разгневена кръв. Какво щастие би било, яростно си помисли той, ако можеше да напипа разковничето на тяхната култура, за да тъпче, когато пожелае. Тогава — край на лицемерните любезности, ще им даде да разберат кой кого ще унижава.

Но тези три лица — момчешкото, толкова открито и непознано още злото, това на Танайн, стаило сила и човешка тревога за госта, на Нина, това лице, ах, това лице на Нина... На всички тях нямаше и сянка от притворство. Не бива да издава смущението си. Ако е било предвидено, не трябва да им доставя това удоволствие. Ако ли пък не, не бива да допусне те да се досетят за неговата уязвимост.

С огромно усилие на волята той успя да не повиши глас. Въпреки всичко тонът му беше рязък.

— Мисля — поде бавно, — че ние от Кит Карсън повече държим на уединението.

Те си размениха учудени погледи, но после на обветревото лице на Танайн се появи разбиране.

— Аха, значи вие не се храните заедно!

Брил не трепна, но отвърна кратко:

— Не.

— О! — каза Нина. — Много съжалявам!

Брил сметна за по-разумно да не гадае за какво точно съжаляваше тя. Каза само:

— Няма значение, въпрос на различни обичаи. Ще се нахраня, когато остана сам.

— Сега, след като всичко се изясни — поде Танайн, — започвайте да ядете.

Но те не се и помръднаха от местата си!

— О! — обади се Нина. — Да можехте да говорите другия ни език! Толкова лесно щяхме да ви обясним. — Тя се наклони към него,

протегна ръце, сякаш можеше да издърпа значението на думите от въздуха и да обвие Брил в него: — Моля ви, опитайте се да разберете, Брил. За едно никак не сте прав. Ние ценим уединението почти най-много от всичко останало.

— Тогава говорим за различни неща — каза Брил.

— Не означава ли това да останеш насаме със себе си, да мислиш или да правиш нещо, необезпокояван от никого?

— Ненаблюдаван от никого — вметна Брил.

— Това ли било? — отвърна Уонайн щастливо и разтвори ръце в жест, който означаваше *quod erat demonstrandum*^[1]. — Хайте тогава, яжте. Ние няма да гледаме — и с това изобщо не промени нещата.

— Уонайн е прав — засмя се бащата, — но както обикновено малко прекалено лаконичен. Иска да каже, че ние не можем да те гледаме, Брил. Ако ти искаш да останеш сам със себе си, ние няма да можем да те виждаме.

Брил изведнъж посегна към подноса, изпълнен с гняв и безразсъдство. Грабна една чаша, тази с водата според обясненията на Нина, измъкна с палец някаква таблетка от колана, пъкна я в устата си, отпи и преглътна. Тресна чашата обратно на подноса и изкрещя:

— Сега видяхте всичко, което очаквахте да видите.

С неописуем израз на лицето Нина се изправи на крака, наведе се като в танц и докосна подноса с ръка. Той се вдигна и тя го поведе към вътрешния двор.

— Добре — каза Уонайн, сякаш се съгласяваше с някого. Той бавно тръгна след майка си.

Какво беше това на лицето й?

Нещо, което тя не можа да подтисне, нещо, което се надигна до гладката повърхност и напираше да добие очертания, да пробие. Гняв? В това беше надеждата на Брил. Обида? Това му се струваше понятно. Но смях? Само смях да не е, изплака нещо в него.

— Брил — чу той гласа на Танайн.

За втори път вече дотолкова се беше унесъл да съзерцава жената, че се сепна.

— Какво има?

— Ако ми кажете какви условия бихте желали да ви осигурим за хранене, аз ще се погрижа да ги имате.

— Няма да ви се удаде — отвърна грубо Брил. Острият му студен поглед бързо се плъзна по стаята. — Хора, не градете стени, през които не можете да виждате, врати, които да затваряте.

— Но защо? Та ние не го правим. — Както винаги великанът пренебрегна обидата и възприе думите му буквално.

— Обзалагам се, че не го правите — каза тихо Брил. — Дори не и за... — И у него назря едно ужасно подозрение. — Ние от Кит Карсън смятаме, че цялата човешка история и развитие са в посока на отдалечаване от животинското, в стремеж към нещо по-възвишено. Разбира се, ние влачим веригите на това животинско, но правим каквото е по силите ни, за да освободим животинския акт от елементите на зрелищност. — С неумолим вид той размаха една лъскава ръкавица срещу голямата открита къща. — Вие очевидно не сте стигнали до такава идеализация. Видях как се храните, няма съмнение, че и всичките си останали действия вършите така открито.

— О, да — отвърна Танайн. — Но с това — посочи той — далеч не е същото.

— С кое?

Танайн отново посочи един от предметите, които наподобяваха речни камъни. Той взе малко мъх в шепата си, истински мъх, и го пусна върху меката повърхност на един от камъните. Протегна ръка и докосна една от сивите жилки. Мъхът потъна като камъче в плаващи пясъци, само че много по-бързо.

— Не приема животински вещества, чийто състав надхвърля определено ниво на сложност — обясни той, — но моментално абсорбира всяка молекула, независимо каква, попаднала не само на повърхността му, но и на известно разстояние от нея.

— И това е, ъ-ъ, където вие...

Тан кимна и каза, че това е същото, за което става дума.

— Но... всеки може да ви види.

Тан вдигна рамене и се усмихна.

— Как? Нали именно в този смисъл споменах, че това далеч не е същото. Вярно е, че от яденето ние правим обществен ритуал. Но това... — той хвърли още малко мъх, който изчезна пред очите му — просто не се забелязва. — Внезапно се разнесе гръмкият му смях и той отново повтори: — Как ми се иска да научите езика ни. Толкова е лесно на него да се изрази такава неща.

Но Брил имаше други намерения.

— Аз оценявам високо вашето гостоприемство. — Думите му прозвучаха надутно. — Но бих искал да си тръгна. — Той погледна речния камък с отвращение. — При това много скоро.

— Както искате. Вие имахте някакво послание за Ксанаду. Предайте го тогава.

— Само на вашето правителство.

— Аз и преди ви казах, Брил, когато сте готов, действайте.

— Не мога да повярвам, че единствено вие представлявате тази планета.

— Не твърдя такова нещо — каза Танайн любезно. — Не аз единствено. Чрез мене може да говорите с останалите четиридесет и един, с всички сенатори.

— Никакъв друг начин ли няма?

Танайн се усмихна.

— Четиридесет и един други начини. Говорете с когото и да било от останалите. Равносилно е.

— И никакъв по-висш правителствен орган?!

Танайн протегна дългата си ръка и измъкна една чаша от някаква ниша в покрития с мъх бряг. Беше от гравирани кристал с бляскав металически ръб.

— Да се намери най-високата точка на правителството на Ксанаду е все едно тук да се намери най-високият тон — и той прекара пръст по вътрешната страна на ръба. Чашата звънна приятно.

— Твърде неубедително — промърмори Брил.

Изпод пръстите на Танайн отново се чу приятният звън. Той остави чашата на мястото ѝ. Дали това беше отговор, или не, Брил не можа да разбере.

Той процеди:

— Не е за учудване, че момчето не знае какво е правителство.

— Ние не употребяваме този термин — каза Танайн. — Не ни е нужен. Много малко са нещата тук, с които един гражданин да не може да се справи сам. Да можех да ви покажа само колко са малко! Ако поживеете известно време с нас, ще успея да ви покажа. — Той открито го погледна в очите, точно когато погледът на Брил се връщаше от поредното си пътешествие до камъка, отвратен и разтревожен. Разсмя се от сърце. Но топлият нотки в гласа му, докато

говореше, възпряха надигналата се у Брил ярост. Само едно малко въпросче се стрелна в съзнанието му. „Дали не ме обработва?“ Но не му остана време да се замисля много.

— Не може ли работата ви да почака, докато ни опознаете, Брил? Ето какво ще ви кажа сега, тук няма централизирано правителство, изобщо няма почти никакво правителство. Ние от Сената сме само съветници. Ще ви кажа също, че да се говори с един от сенаторите означава да се говори с всички едновременно и че вие можете да го направите сега, в тази минута или след година, когато поискате. Това е истината, а вие можете да я възприемете или да пътувате по планетата месеци, години даже, за да проверите дали съм прав. Отговорът ще бъде все един и същ.

Брил измърмори уклончиво:

— Как мога да съм сигурен, че онова, което ви кажа, ще бъде предадено точно на останалите?

— Няма да бъде предадено — каза откровено Тан. — Ние всички ще го чуем едновременно.

— Нещо като радио?

Тан се поколеба, после кимна:

— Нещо като радио.

— Няма да науча вашия език — отсече Брил. — Не мога да живея като вас. Ако приемете тези условия, ще остана за малко.

— Да ги приемем? Ние настояваме!

Танайн се втурна радостно към нишата, където стоеше чашата, и вдигна длан нагоре. Оттам се спусна огромен бял лист от плътна лъскава материя.

— Рисувайте — каза той.

— Да рисувам ли? Какво да нарисувам?

— Едно място, което да е само ваше. Как бихте искали да живеете, да се храните, да спите — всичко.

— Изискванията ми са съвсем скромни. Като на всички от Кит Карсън.

Той насочи пръста на ръкавицата си като оръжие, направи проба с няколко леки докосвания в ъгъла на екрана и доста вещо нахвърли щрихите на един паралелепипед.

— Като вземам ръста си за единица мярка, бих искал това да бъде единица и половина дълго и единица и четвърт широко.

Вентилационните процепи да са на нивото на очите по един във всеки край, по два на стена. Да са покрити с мрежа срещу насекоми.

— Тук няма опасни насекоми — вметна Танайн.

— Сложете мрежа все пак, възможно най-непробиваемата, която имате. Тук — една кукичка за закачане на дрехи, тук — легло, равно, твърдо, със стегнат дюшек, дебел колкото ръката ми, дълъг една и една осма единици, широк една трета единици. Пространството между леглото и пода оградете и оформете като шкаф, нека да е от импрегниран материал и само аз да имам ключа или кода за него. Тук — полица, една трета на една четвърт единици, на височина половин единица от пода, удобна за хранене от седнало положение. Един от... тези, ако е снабден с всичко необходимо и е надежден — продължи той раздразнено и посочи към подобното на речен камък приспособление. — Цялата постройка да бъде отделена от всички останали на една височина и над нея да няма нито скали, нито дървета. Подстъпите да са свободни и с видимост от всички страни. Да е устойчива, доколкото ще ви позволи бързината на строежа, да има осветление, което да мога да изключвам, и врата, която да отключвам само аз.

— Много добре — каза спокойно Танайн. — А температурата?

— Същата като на това място сега.

— Нещо друго? Музика? Картини? Имаме няколко чудесни, вълнуващи...

Преизпълнен с чувство за собственото си превъзходство, Брил процеди през зъби колкото можеше по-красноречиво:

— Вода, ако е по силите ви. Колкото до останалите неща, това е жилище, а не увеселителен палат.

— Надявам се, че ще се чувствувате удобно в това... тук — отвърна Танайн с едва забележима отсянка на сарказъм.

— Точно в такова съм свикнал да живея — отговори Брил надменно.

— Елате тогава.

— Къде?

Снажният мъж му направи знак да тръгне и мина през беседката. Брил го последва, като премигваше на закъснялата розова светлина на слънцето.

На полегатия склон над къщата, на средата между него и планинския връх отвъд имаше ливада, покрита с червена трева,

каквато Брил забеляза и на връщане от водопада. Сред ливадата се беше събрала тълпа от хора, които се суетяха като нощни пеперуди около лампа; ефирните им пъстроцветни дрехи проблясваха и искряха е хиляди нюанси. В средата на тълпата се забелязваше някакъв предмет, подобен на ковчег.

Брил не можа да повярва на очите си, след това упорито не искаше да повярва и най-накрая, когато приближи, отстъпи и призна пред себе си: това бе постройката, която току-що беше скицирал. Гледаше как хората, между тях и деца дори, щъкат насам-натам около и над нея, как запояват ръба между покрива и стената с някакво бучащо устройство и слагат мрежа на вентилационните процепи.

Едно малко момиченце, едва проходило, безстрашно се приближи към него и по бебешки неразбрано го помоли на Стария език да подаде ръката си. После я притисна към пластинката, която носеше.

— За да ви направят ключове — обясни Танайн, докато наблюдаваше как детето изтича до един мъж, застанал на вратата.

Той взе пластинката и изчезна вътре. Видяха го да се навежда до леглото. Едно момченце ги настигна и изтича покрай тях, хванало в ръка лист от същия материал, от който бяха направени покривът и стените. Той изглеждаше лек, но слабо грапавата му млечнокафява повърхност създаваше впечатление за голяма якост. Когато спряха до вратата, те видяха как момченцето взе материала и го постави между единия край на леглото и вратата. Изглади го внимателно, като го притисна към стената, чукна го оттук-оттам с ръка и ето я исканата от Брил маса, хоризонтална, устойчива, и всичко това без скоби и подпори.

— Стори ми се, че все пак харесахте вида на някои от тези неща. — Беше Нина с подноса. Направляван от нея, той се понесе към новата маса. Тя махна весело и излезе.

— След миг ще съм при теб — извика Тан, като прибави три напевни срички на езика ксанаду, които, както заключи Брил, бяха някакви галвовни думи. Нямаше и съмнение, че звучаха така. Тан отново се обърна към него и се усмихна:

— Е, Брил, как ви се струва?

Брил само можа да попита:

— Кой издаде нареждането?

— Вие — каза Тан, а, изглежда, отговор на това изобщо нямаше.

Брил видя през отворената врата как тълпата вече се пръска и хората се смеят и сладко си напяват нещо на своето наречие. Той видя един млад човек да бере алени цветя от розовата морава и да ги подава на едно усмихнато момиче и необяснимо защо сцената го подразни. Обърна се рязко и се залови със стените, почукваше ги, надзърташе през процепите. Танайн коленичи до леглото, широките му рамене издуваха дрехата при всеки негов напън върху шкафа. Сякаш се бореше с твърда скала.

— Сложете си ръката тук — каза той и Брил прилепи ръкавицата си до пластинката. Две врати се плъзнаха настрани, той се наведе и надникна вътре. Шкафът беше осветен и в дъното се виждаше боядисаната в бежово стена на постройката и удебелената преграда, която служеше за подпора на леглото. Той отново докосна пластинката и вратите тихо се плъзнаха обратно. Затвориха се толкова плътно, че едва можа да различи къде се допират.

— Същото е и с вратата — каза Танайн. — Никой друг освен вас не може да я отвори. Ето и вода. Не казахте къде да я сложим. Ако тук е неудобно...

Брил приближи ръка до кранчето и водата се изтече в една мивка под него.

— Не, така е добре. Работили са като специалисти.

— Те са специалисти.

— Изпълнявали ли са някога такъв необикновен проект?

— Никога.

Брил го изглежда втренчено. Този простодушен туземец едва ли можеше умишлено да го прави на глупак. Не, това трябва да е смислова грешка, някаква промяна в значението на думите, настъпила с течение на времето и отдалечила двата езика от тяхната първооснова. Няма да остави нещата така, но по-нататък ще мисли по това.

— Танайн — попита той изведнъж, — колко сте на Ксанаду?

— В областта — триста, на планетата — дванадесет, почти тринадесет хиляди.

— Ние сме милиард и половина. А кой е най-големият ви град?

— Град ли — замисли се Танайн, сякаш искаше да изрови от паметта си нещо забравено. — А, град. Ние нямаме градове, а

четиридесет и две области като тази, някои по-големи, други — по-малки.

— Цялото население на планетата ви би могло да се побере само в една сграда или в един град на Кит Карсън. И колко поколения хора са живели тук?

— Тридесет и две или тридесет и пет, нещо такова.

— Ние сме се заселили на Кит Карсън преди не повече от шест земни века. От гледна точка на времето ще излезе, че вашата култура е по-стара. Няма ли да ви е интересно да узнаете как сме постигнали толкова много?

— Би било чудесно — отвърна Танайн.

— Вие тук сте усвоили някои тънки неща — продължи да размишлява Брил — и твърде възхитителната способност да обединявате усилията си в труда. Бихте могли да направите много, ако искахте и ако имахте подходящо управление.

— О, наистина ли! — зарадва се Танайн.

— Трябва да помисля — мрачно продължи Брил. Вие не сте такива, каквито... предполагам. Може би ще остана малко по-дълго, отколкото бях запланувал. А докато аз опознавам вашия народ, вие от своя страна бихте могли да научите нещо за моя.

— С голямо удоволствие — отвърна Танайн. — Имате ли нужда от нещо друго сега?

— Не, можете да ме оставите.

Заповедническият тон му спечели само една от приятните лъчезарни усмивки на снажния мъж, който му махна с ръка и излезе. Брил долови меки баритоновы нотки в гласа, с който Тан повика жена си, чу и нейния щастлив отговор. Брониранията му ръка натисна пластинката и вратата тихо се плъзна. „Кой ме караше сега, запиташе се той, да изсипя всички тези хвалби?“ После вместо отговор у него се надигна удивлението пред народа на Ксанаду. „Що за хора трябва да са това, за да се проявят като специалисти в нещо, което никога преди не са правили?“

Той се измъкна от лъскавата тежка униформа, която го сковаваше, свали ръкавиците и ботушите си. Всичко това беше омотано в жици, ботушите се захранваха с енергия, в панталоните имаше контролни системи, компютри и сетивни устройства, в якето — проекционни апарати и индикатор за полета.

Окачи дрехите си на кукичката и нагласи алармената система да сигнализира за всичко по-голямо от мишка, което се приближи на не по-малко от тридесет метра. Набра необходимия код, за да може около постройката да се образува радиационно поле като защитна обвивка срещу всякакви шпионски лъчи и радиационни оръжия. После дръпна кабела на лявата си ръкавица и тя се плъзна по него до масата. Брил се залови за работа в едното ъгълче.

След половин час откри комбинацията от температура и налягане, която би могла да стопи бледокафявата полица. Седна на ръба на леглото, скован от изумление. С материал като този можеше да се построи и космически кораб.

Сега той трябваше или да допусне, че те имат готови стандартни материали с размери точно според неговите изисквания, което значеше складове и съоръжения за изработването на тези и безброй още други изделия, или да предположи, че имат необходимата техника, която е в състояние да произвежда моментално и в най-различни размери от материала, току-що стопен от неговата горелка.

Но за индустриално предприятие тук не можеше да става и дума, а ако имаха и складове, то те бяха на такова място, където разузнавателните работи на Кит Карсън не успяха да ги открият при орбиталните си полети през последните петдесет години.

Той бавно се отпусна на леглото и се замисли.

За да завладееш една планета, първо установяваш къде се намира централното ѝ правителство. Ако управлението ѝ е авторитарно, с непоклатима организация чак до върха, толкова по-добре. Върхушката е малобройна, или я избиваш, или я държиш в подчинение и използваш организацията. Ако изобщо няма правителство, превръщаш масата в свое оръдие или я изстребваш. Ако има индустрия, поемаш управлението ѝ и принуждаваш туземците да работят, докато твоите хора се обучат. Тогава се освобождаваш от туземците. Ако притежават особени умения, усвояваш ги или държиш под контрол онези, които ги владеят. За всичко е помислено, за всеки възможен случай има правило. Но ако, както докладваха роботите, техниката е високо развита, а няма предприятия, ако има високо равнище на културата, а почти никакви комуникации? Е, да, но никой не е чувал за подобно нещо и след като роботите докладват, изпраща се човек да разследва случая. Единственото, до което той трябва да се добере, е

как се постига това. Единственото, което трябва да се направи, е да определи какво да се запази и какво да се унищожи, когато дойде време за експедиционния корпус.

Винаги има начин да се измъкнеш от ситуацията, мислеше си Брил, пъхнал ръце под главата си, с поглед, вперен в здравия таван. Действуваш по указанията: планета, подобна на Земята, богата на природни ресурси и рядко населена с туземци, които винаги можеш просто да избиеш. Но не и преди да си открил как общуват помежду си, как се организират и как изведнъж придобиват умения, които дотогава са им били непознати, как само за миг и сякаш от нищо могат да произведат такива висококачествени материали. Изведнъж го споходи зашеметяващо видение за Кит Карсън, с милиард и половина универсални специалисти, които притежават като тези хора тук някакъв неподозиран досега комуникативен способ и могат да строят градове, да водят войни с неизмеримото умение, мигновената схватливост и дисциплина, с които беше построена тази малка къща.

Не, тези хора не трябва да се избиват. Трябва да се използват. Налагаше се Кит Карсън да усвои техните умения. Ако те бяха (а дано не е така!) свойствени единствено на Ксанаду и извън възможностите на Карсън, тогава кое би било най-доброто?

Защо да не изпратят военни специалисти от Ксанаду в градовете и армиите на Кит Карсън? Те ще се подчиняват безусловно, моментално ще се преквалифицират; обучиш ли един, все едно си обучил всички, а към всеки от тях би могло да се зачисли по една елитна част от Кит Карсън. Производство, военни маневри, стратегия, тактика всичко премина светкавично пред очите му.

Ксанаду ще си остане може би такава, каквато е, с изключение на едно — износът на военни специалисти. „Мечти, това са само мечти“, каза си той укорително. Изчакай, докато научиш нещо повече. Наблюдавай ги как импрегнират различни материали, как правят антигравитационните подноси за чай.

При мисълта за подноса нещо в стомаха му простена. Стана, приближи се, горещата храна вдигаше пара, студената все още не беше се размразила и размекнала. Отчупи си, вкуси, после си отхапа малко, накрая започна да гълта лакомо.

Нина, ах, тази Нина...

Не, те не бива да бъдат избити, сънено си помисли той, още повече, че сред тях може да се роди жена като тази. По цялата Кит Карсън нямаше да се намери готвачка като нея.

Той отново легна и си мечта, мечта, докато сънят го унесе.

Бяха абсолютно откровени с него. Показаха му всичко и явно изобщо не им минаваше през ум да го запитат защо се интересува. За тях беше необичайно да питат, защото изглежда им липсваше онази особена гордост от таланта, характерна за изкусния грънчар, металург, специалист по електроника, поведението, което ти казва: „Не е ли удивително, че умея това?“ Даваха информацията прецизно, но безпристрастно. Сякаш постигнатото беше по силите на всеки.

На Ксанаду това наистина беше така.

Отначало всичко се стори на Брил съвсем неорганизирано. Тези очарователни хора, облечени по скандален начин, се лутаха насамнатам в една смесица от игра, работа и безделие, без видим план. Но играта им ги отвеждаше в цветната градина точно при плевелите и те пътъом ги почистваха. Стори му се, че една група момичета играеха на кегли точно там, където неочаквано можеха да се окажат нужни при сортирането на семена.

Танайн се опита да даде някакво обяснение:

— Да предположим, че се появи недостиг от нещо, стронций например. Това предизвиква подобие на вакуум. Хора, които в момента не са особено заети, го усещат. У тях се появява мисъл за стронция. Идват и го набавят.

— Но аз не видях мини — възрази Брил озадачено. — А как стои въпросът с водния транспорт? Да предположим, че недостиг има тук, а мините са в друг район?

— Това никога не може да се случи. Където има залежи, там няма недостиг, разбира се. Където липсват, намираме други начини — или използваме заместители, или го произвеждаме без мини.

— Чрез трансмутация ли?

— Прекалено е сложно. Отглеждаме сладководни раци, чиято черупка съдържа стронциев карбонат вместо калциев карбонат. Когато е нужно, децата ги събират.

Брил разгледа и текстилната им промишленост: една част беше разположена под навеси, друга в пещери, трета в долчинки. Там имаше и вир, където младите хора плуваха, и полянка, на която се печеха на

слънцето. От време на време отиваха под сенките и работеха край огромнен казан, където при нагриване взаимодействуваха някакви химикали, получаваше се разтвор с яркозелен цвят, а от него след време се отделяше черна утайка. Изваждаха я, изсипваха я в калъпи и я пресоваха.

Как точно действуваха пресите, след като не бяха нищо повече от капаци на калъпите, Старият език не можеше да му каже, но за четирипет секунди от утайката се оформяха лъскавите черни камъни, които носеха на коланите си. На обратната страна на лявата катарамма беше гравирана химическата им формула на Стария език.

— Едно от малкото наши чудеса тук — поясни Танайн. — Това е формулата на коланите, които би могла да произвежда дори и една първобитна химия. Ние бихме искали да видим техни образци, разпространени по цялата вселена. Те са такива, каквито сме и ние. Сложи си един, Брил. Тогава ще станеш един от нас.

Смутен, Брил изсумтя презрително и отиде да наблюдава как децата правеха коланите — сръчно, със същата лекота и безгрижно удоволствие, с което можеха да свиват и венчета от цветя. След като монтираше новия колан, детето го потъркваше о своя. Всеки път цветовете на дъгата избухваха в един краткотраен студен пламък. После коланът, около който се образуваше леко сияние с неопределен цвят, попадеше в един кош. Единственият момент може би, в който Брил си позволи да издаде учудването си, беше, когато видя един от туземците да облича тази одежда. Младият мъж идваше мокър от вира. Той грабна един колан от брега и го уви около кръста си. Веднага нагоре и надолу от него плъзнаха цветове и някаква материя, заблещука яка, спусна се ефирна, блестяща туника.

— Като жива е, нали виждате — обади се Танайн, — или по-точно, не е нежива материя.

Той пъхна пръсти под края на дрехата и се опита да я пробие. Когато потъгнаха в тъканта, тя конвулсивно се отдръпна, без да се скъса.

— Това — замислено промълви той, — общо взето, не е никаква материя, ако ми позволите едно сравнение на Стария език. Най-близкият староезичен термин за това е „аура“. Така или иначе, то е живо по свой начин. Трайността му е година, а и повече. После го потапяме в млечна киселина, за да се освежи. И само един от тях може

да активизира милион или милиард колани — колко клонки могат да пламнат от една искра?

— Но защо е нужно да се облича такова нещо?

Танайн се засмя:

— Въпрос на скромност — усмихна се отново той. — Един земен учен от древни времена, още преди слънцето да се превърне в мъглявина, ми предаде думите на някой си Рудовски: „Скромността е нещо много по-сложно от честността“. Ние носим тези дрехи, защото ни топят, когато се нуждаем от топлина, и защото скриват някои наши недостатъци, идващи с възрастта — навярно всичко, което бихме поискали да скрием от суета.

— Дрехите определено не са скромни — каза важно Брил.

Те са израз на скромност само дотолкова, доколкото правят вида ни по-приятен с тях, отколкото без тях. Каква по-добра проява на скромност от тази?

Брил обърна гръб на Танайн и изостави спора. Още от самото начало думите и държанието на Танайн не му бяха напълно понятни и подобни изказвания или го объркваха, или изобщо не достигаха до него, или и двете заедно.

Брил откри как правят картон. На клона на едно дърво висеше огромен съд с млечна на вид течност — хартията, както му обясни Тан. Получавали я от някаква оса, техен хибрид. Хартията беше разтворена в нуклеинова киселина, получена чрез синтез от някаква трева. Под съда имаше плоска метална поставка и комплект от подвижни решетки. Те бяха сглобени според желаната форма и дебелина на плаката. Отваряше се един кран и течността изпълваше рамката. После две малки деца минаваха с валяк върху решетките, като го бутаха с ръце. Бялата течност ставаше светлокафява и се втвърдяваше, това беше картонът. Танайн вложи цялото си старание, за да обясни на Брил действието на валяка, но Старият език в съчетание с техническата неграмотност на Брил направи обяснението неразбираемо.

Обшивката на валяка беше много проста на практика и много сложна като замисъл, подобно на транзистора. Брил трябваше да се задоволи само с това, както и при селективния анализ на „водопроводната инсталация“ с вид на речен камък, и при антигравитационните подноси за храна (които, както откри той,

трябваше да се направляват, когато излизат навън, но когато бяха празни, се прибираха сами в кухнята).

Дните се нижеха, а късметът все повече му изневеряваше, когато искаше да разкрие същината на човешките умения в Ксанаду. Беше съвсем склонен да признае собствените си мечти за фантастични, а странната идея, че онова, което може да се направи от един човек, може да се направи и от всички останали — за непостижима. Танайн се опитваше да обяснява, най-малкото отговаряше на всеки един от въпросите на Брил.

Тези безгрижно скитащи се щастливи хора можеха да се заловят за каквато и да било работа, на какъвто и етап да е тя и да я свършат до каквато и да било степен. Някой например вземе флейта и изсвири няколко напева, а другите се приближат, без да бързат, някои с инструменти, други — без, и скоро се включва още един инструмент, и още един, докато станат петдесет-шестдесет и музиката се излее страстно или бурно, като след любов или след сън, или като спомен за тях. А понякога слушателите ще пристъпят напред, ще вземат инструмента от нечий уморени ръце и ще продължат да свирят с останалите, и всичко това в една чиста хармония. А Тан твърдеше, че тези петдесет или шестдесет души никога преди това не са свирали същото музикално произведение. Според неговите обяснения всичко беше въпрос на усет.

— Просто те спохожда усетът за нещо. Да вземем цигулката. Чувал съм да свирят, но сам никога не съм хващал цигулка. Наблюдавам някого как свири и разбирам как се раждат мелодиите, после я вземам и правя същото. И като се увлека в мелодията, а сетне в следващата, то си идва само, и как трябва да звучи тя, и как трябва да я усещат пръстите ми, ръката, която тегли лъка, брадичката ми, рамото ми. Всички тези усещания те карат да почувствуваш какво значи да се претворява такава музика. Разбира се, човешките възможности имат предел, и хората не са еднакво способни. Ако върховете на пръстите ми са меки, аз няма да свиря толкова добре, колкото някой друг. Ако ръцете на някое дете са твърде малки за инструмента, то трябва да слезе една октава по-ниско или да изпусне някоя нота. Но въпреки това усетът му си остава.

Това се отнася и за всичко останало, което правим. Когато се нуждаем от нещо в моя дом, от някакъв апарат или приспособление,

няма да използвам желязо, ако медта е по-подходящ материал, бих имал усещането, че не е редно. Нямам пред вид усещането като резултат от допира на ръцете ми до метала, а като плод на моите разсъждения за апарата, детайлите и предназначението му. В процеса на мисленето от всички възможни материали за изработването му се отделя само една комбинация, за която имам чувството, че е единствено правилната.

— Така — обади се тогава Брил, — и като прибавим конкуренцията между областите да се осигуряват всички материали и суровини на местна почва, вместо да се внасят, откриваме причината вие да нямате търговия. И въпреки това казвате, че при вас има стандартизация или най-малкото всички използвате една и съща техника, едни и същи методи.

— Да, ние имаме всичко, от което се нуждаем, и си го произвеждаме сами, това е вярно — съгласи се Танайн.

Вечерно време Брил седеше в неговия дом и се вслушваше в долитащите на вълни разговори и в музиката, която се носеше отвсякъде. После повеждаше подноса обратно към своята клетка, заключваше вратата, ядеше и тънеше в мрачни мисли. Понякога си въобразяваше, че го нападат с оръжие, чието действие не му е известно, на непозната територия. Той си спомни какво му каза веднъж Танайн за хората и техните изобретения.

— Откакто е имало хора, конфликтът човек — машина винаги е съществувал. Тя ли ще го държи в подчинение, или той нея? Трудно е да се каже коя е по-малката беда. Но една цивилизация, която се състои главно от хора, или трябва да унищожи тази, в която водещи са машините, или сама да бъде унищожена. Винаги е било така. Една цивилизация вече изчезна на Ксанаду. Не сте ли се питали понякога, Брил, защо сме толкова малко тук и защо почти всички имаме червени коси?

Брил си беше задавал тези въпроси и си бе обяснявал малкия брой на населението с пълната липса на свян, без който между членовете на човешкото племе не може да се разгори достатъчно силен, взаимен интерес, за да се възпроизвежда то с охота.

— Някога сме били милиарди — неочаквано каза Танайн. — И помен не е останал. Знаете ли колко са оцелели? Трима!

Брил преживя кошмарна нощ, когато разбра колко жалки са били усилията му да узнае тайната им, защото ако една цивилизация бъде сведена до няколко души, в нея настъпят изменения и тя започне отново да се възпроизвежда, новите белези ще се носят от всички следващи поколения. Помисли си, че можеше да се опита да измъкне от тях тайната и за червените им коси. Това беше през онази нощ, в която реши, че тези хора трябва да бъдат унищожени. Болеше го да си го помисли и същевременно го беше яд на мислите му. Това беше и нощта на нелепата злополука.

Брил лежеше и скърцаше със зъби в безсилна ярост. Минаваше обед, а той беше в това положение от сутринта, в плен на собствената си глупост и жалък, ах, колко жалък. Единствената ценност, която притежаваше — достойнството си — му беше отнета поради собствената му небрежност, и то по най-непочтен начин, от някаква дяволска измишльотина, която...

Сигналното му устройство изсъска и той скочи на крака, изтерзан до крайност, въпреки яките плътни стени и вратата, която само той можеше да отваря.

Беше Танайн. Той избоботи един приятелски поздрав, който се смеси с птичите песни и вятъра.

Брил го остави да се приближи още малко и след това изрева през процепа:

— Нямам намерение да изляза.

Танайн се закова на мястото си и дори самият Брил беше учуден от факта, че гласът му прозвуча така грубо и сухо.

— Но вие имате покана от Нина. Тя ще тече днес. Мислеше, че бихте искали...

— Не — отсече Брил, — днес си тръгвам, тоест довечера. Вече повиках спускателния апарат. След два часа ще бъде тук. Ще си тръгна, като се стъмни.

— Недейте, Брил. Утре ще ви покажем вулканичните скали, ще ви покажем и как галванизираме...

— Не — повтори Брил враждебно, но добре, че поне не изкрещя.

— Какво е станало?

Той не отговори.

Танайн се приближи още малко. Очите на Брил изчезнаха от процепа. Той се беше свил до стената, плувнал в пот. Танайн подхвана

отново:

— Нещо се е случило. Има нещо. Аз... просто предчувствувам. Вие знаете как усещам нещата, приятелю мой, добри ми приятелю Брил.

Само при мисълта за това Брил застина в ужас. Знаеше ли Танайн, възможно ли беше? И още как! Брил прокле тези хора и всичките им средства, планетата им и слънцето, което я огряваше. Прокле и съдбата, която го беше довела тук.

— Няма нещо, което да не съм преживял, Брил. Можете да ми кажете всичко. Знаете, че ще ви разбере — умолително му каза Танайн. Той се приближи още малко. — Болен ли сте? Притежавам всички умения на хирурзите, които са живели от времето на Тримата насам. Пуснете ме да вляза!

— Не! — това едва ли можеше да бъде дума, по-скоро беше взрив.

Танайн отстъпи крачка назад.

— Извинете ме, Брил, ияма да ви питам повече. Но кажете ми все пак, моля ви, кажете ми. Сигурно ще съумея да ви помогна.

„Добре, помисли си Брил в полуистерия. Ще ти кажа и тогава можеш да се спускаш от смях, червенокос глупак такъв! Какво ли значение ще има това, когато поседем страшната чума на планетата ви?“

— Не мога да изляза, дрехите ми се повредиха.

— Брил! Но какво значение има това? Хайде, хвърлете ми ги! Ние ще отстраним повредата, каквато и да е тя.

— Не! — Можеше да си представи какво щеше да стане, когато в ръцете на тези универсални таланти попаднеше най-съвършеният и най-смъртоносен скафандър в системата Съмнър.

— Тогава облечете моята туника. — Тан посегна към колана от черни камъни.

— Да ме убият, няма да тръгна с такава паяжина. За извратен тип ли ме смятате?

Танайн отвърна по-разпалено от всеки друг път (но съдържано все пак):

— Във вашата броня от намотки вие правехте много по-странно впечатление, отколкото ако сложите това.

Брил никога не беше мислил по този въпрос. Той погледна с копнеж към ефирното нищо, което се димпеше под колана и над него,

после към собствената си черна броня, изкорубена и увиснала на стената под кукичката. Мисълта, че трябва да я намъкне отново, му изглеждаше непоносима след злополуката, а от друга страна, от пеленаче не беше стоял толкова дълго без дрехи.

— Какво стана със скафандъра ви все пак? — попита го съчувствено Тан.

„А си се засмял, помисли си Брил, а съм те пречукал на място и с това край на всичките ти шансове да видиш как родът ти умира!“

— Седях си на... използвам го за стол, тук няма място за повече от един. Трябва да съм бутнал ключа, усетих едва когато станах. Цялата задна част на... — Той измърмори сърдито: — Защо това никога не се случва с вас?

— Нали ви казах — отвърна Танайн, при което остави новината да мине край ушите му като нещо незначително и може би за него тя наистина беше незначителна. — Устройството поема само нежива материя.

— Оставете това, което наричате дрехи, пред вратата — изсумтя Брил след напрегната пауза. — Може и да ги пробвам.

Танайн хвърли колана пред вратата и се отдалечи, като си тананикаше. Гласът му беше толкова дълбок, че песента щеше сякаш да се лее безспир.

И все пак никой не можеше да отнеме на Брил полето, птичите песни и вятъра. Той отиде до вратата, върна се пак, вдигна тъжно панталоните си, останали без дъно, и ги пхна под другите неща на закачалката, за да не се виждат. Отново погледна към вратата и като че ли изхлипа веднъж, много тихо. Най-после допря ръкавицата си до пластинката и вратата, която не беше проектирана да се открява леко, послушно се разтвори широко. Той тихо извика, протегна ръка навън, грабна колана, дръпна се светкавично назад и перна с пръсти пластинката.

„Никой не ме видя, повтаряше си той.“ Уви колана около себе си, токите влязоха една в друга като ръце.

Първото, което усети, беше топлината. До него се допираше само коланът и въпреки това му беше топло, уютно, чувствуваше се някак спасен, като под крило. Само секунда по-късно дъхът му спря. Как може едно съзнание да е толкова натоварено и да не чувствува

напрежение? Как може един човешки мозък да поеме толкова много, без да се пръсне?

Сега разбра действието на валяка при пресоването на картоната — това беше единственият начин и той чувствуваше, че най-после е на прав път. Разбра, че йонизацията е в основата на действието на пресата за колани и тази дреха, която чувствуваше като нещо живо върху себе си. Разбра защо беше възможно да се пише с пръст върху екрана, наясно беше и с „вакуума на необходимостта“, благодарение на който построиха къщата му точно такава, каквато я беше поискал. Представи си и как туземците са бързали да го запълнят, веднага си спомни думите на Танайн за онзи усет към музика, съзидание, строителство, форма, сръчност, общност. Сега разбра какво значи да се развличаш покрай работата, която вършиш, да се скиташ безгрижно и само за удоволствие и все пак да си готов на секундата да заместиш някого, било то край пейка или край казан, на полето или край реката, точно в момент, когато уморените ръце изпуснат инструмента. Той чувствуваше, че у него се разгаря един тих пламък, седеше в малкия си ковчег-клетка, гледаше ръцете си и беше сигурен, че с тях би могъл да построи на Кит Карсън един град-модел или статуя, която да символизира духа на Върховната власт.

Беше напълно уверен, че уменията на този народ са вече и негови, и че би могъл да прояви всяко едно от тях, стига само да съсредоточи мислите си върху някакъв проблем, докато го завладее усещането за единствено правилното (за него!) решение. Той без изненада откри, че това е начин да победиш дори смъртта, защото умението на някой човек можеше да се усвои от всички останали и ако той си отиде от света, талантът му ще пребъде у живите.

Пълното съсредоточаване на усилията — ето ключа към същината на този способ. Защото това наистина беше само способ и нищо повече — никакви мутации, нищо „свръхсетивно“ (каквото и да означаваше това), механизъм като всички останали. Ти умееш да вършиш нещо, знаеш как да го вършиш, аз пък трябва да разреша някакъв проблем. Съсредоточаването ми върху него поражда необходимост от твоето умение. То ми се предава чрез живия пламък, в който си облечен, аз го приемам чрез моя. После — на работа! Какво майсторство ще вложат, зависи от способностите ми. Ако успея да обогатя с нещо предаденото ми умение и моето се окаже по-високо, и

по-съвършено, това ще се усети и аз ще бъда този, който ще го предава при следващия случай на нужда.

Брил разбра каква сила крие тази нова „аура“ и си представи как родната му планета би могла да се спои в единство, непознато досега във Вселената. На Ксанаду не са го постигнали, защото е липсвала целенасоченост в развитието на дарбите им, които не са били подложени на смилещото, претопяващо и моделиращо действие на подчинението и дисциплината.

Но Кит Карсън, тази планета с нейната монолитност и могъщество, с нейната Върховна власт и държавна организация би отишла далече, ако жителите ѝ придобият всички тези умения и таланти, ако и там „вакуумът на необходимостта“ започне да предизвиква незабавното ѝ задоволяване. Той беше уверен в това (макар че дълбоко в себе си се питаше защо държавата предпочита да държи хората в заблуждение относно толкова много неща), защото новото му проникновение пораждаше у него някаква ритуална преданост към родното и всичко, което то олицетворяваше.

Брил разкопча колана с треперещи пръсти и обърна лявата катарамата. Да, формулата на утаеното съединение беше тук. Сега процесът на пресоването му стана ясен и той се добра до тайната на пламъка, с който можеше да влее живот в нови милиони колани, в милиарди дори според Танайн.

Танайн... Защо той никога не спомена, че тези туники са източникът на всички чудеса и загадки на планетата? А нима Брил го попита някога?

Не го ли молеше Танайн да облече туниката, за да се почувствува като един от тях? Какъв идиотски фанатизъм — да си мисли, че по този начин биха могли да разколебаят вярата му в Карсън. Добре, в такъв случай Танайн и хората му също ще получат предложение и тогава ще бъдат квит. Ако искат, можеха да станат част от възродените милиони на Кит Карсън.

От черния костюм на стената се разнесе звън. Брил с усмивка прибра старата си броня, а с нея и огъня, ужаса и парализата, застинали в мощните ѝ съвършени оръжия. Той отвори вратата със замах, втурна се към спускаемия апарат, който чакаше вън, и захвърли старата си униформа на пода, цялата разнебитена, един пашкул, от

който пеперудата е изхвъркнала. Сияещ и въодушевен, Брил скочи в машината и тя се стрелна в небето.

Само седмица след завръщането му на Кит Карсън в системата Съмнър новата дреха беше многократно размножена и изпробвана.

Само за месец бяха раздадени около двеста хиляди туники, като осемдесет фабрики работеха на двусменен режим.

Само за година милионите на планетата се унифицираха под блясъка на дрехата, както никога дотогава. Волята на ръководителя привеждаше в движение всички едновременно, като марионетки.

След това в поразителен унисон те всички замъждукаха и помръкнаха, беше време за потапянето в млечната киселина, за което Брил узна на Ксанаду. В паниката нямаше време за проби и колебания. Веднъж вкусно, подчинението на бляскавите тълпи събуди големи апетити. Една седмица всичко вървя добре...

А после, както бяха предвидили проектантите на Ксанаду, към ограниченото действие на първите два сегмента от черния колан се прибави и това на останалите.

Милиард и половина човешки същества, приобщени към тайните на музиката, изобразителните изкуства, техниката, сега узнаха и що е философия, логика и любов, съчувствие, съпреживяване, великодушие. Вече ги обединяваше не подчинението, а идеята за общия им произход. Чувстваха се част от хармоничното единство на Вселената.

Хора с такава душевност и придобили толкова умения, не могат да бъдат роби. Веднъж просветлени, те бяха обзети само от един стремеж — да бъдат свободни. Когато някой от тях получише висшето усещане за свобода, той ставаше специалист в тази насока, после други го надминаваха и така до момента, когато милиард и половина човешки същества не притежаваха талант, по-велик от този, да се чувствуват свободни.

И така, със старата култура на Кит Карсън беше свършено. Там се зароди нещо ново, чието влияние изпиташа и съседните планети.

И понеже Брил знаеше каква е мисията на сенатора, поиска да я изпълни, и успя.

Оплели ръце, Танайн и Нина тихо си пееха, когато в нишата звънна чаша.

— Ето, пристигна още един — обади се Уонайн, който беше седнал в краката им. — Интересно, него пък какво ли ще го накара да си изпроси, да поиска назаем или да открадне от нашите колани?

— Това е без значение — отвърна Танайн, като се протегна блажено, — важното е, че ще го получи. Кой е той, Уонайн, неговата машина ли вдига такъв адски шум от другата страна на малката Луна?

— Не — отвърна Уонайн. — Онзи още си стои там и надава викове, като си въобразява, че ние не знаем за пристигането му. Не, това е корабът, който се носи над областта Флийт Уинг от две година насам.

— Значи с тази победите ни стават осемнадесет?

— Деветнадесет — поправи го Нина унесено. — Добре помня, защото осемнадесетата беше този, който току-що си тръгна, а седемнадесетата — малкият смешен Брил от системата Съмнър. Тан, за известно време този мъж беше влюбен в мене.

Но какво ли значение можеше да има такава една подробност.

[1] Quod erat demonstrandum — което трябваше да се докаже (лат.). Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.